

Η κυκλική οικονομία χέρι χέρι με τις επισκευές

Του **ΔΗΜΗΤΡΗ ΓΙΑΚΟΥΛΑ**,
επιστημονικού στελέχους
ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

Οι περιβαλλοντικές, οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις της εξάντλησης των φυσικών πόρων αλλά και οι πρόσφατες κρίσεις προσφοράς λόγω της διατάραξης των εφοδιαστικών αλυσίδων που ξεκίνησαν μετά την πανδημία και εντάθηκαν με τον πόλεμο στην Ουκρανία έχουν δημιουργήσει την ανάγκη για μια πιο βιώσιμη και αποτελεσματική διαχείριση των πόρων. Στο πλαίσιο αυτό, σήμερα καλούμαστε περάσουμε από το κυρίαρχο μοντέλο παραγωγής-κατανάλωσης που ακολουθούμε από τη Βιομηχανική Επανάσταση σε πιο βιώσιμες πρακτικές. Ουσιαστικά καλούμαστε να ανακαλύψουμε ξανά και να προσαρμόσουμε στις ανάγκες της σύγχρονης οικονομίας πρακτικές ανάκτησης και επαναχρησιμοποίησης εκρών/απορριμμάτων της μεταποίησης ώστε να αποτελέσουν εισροές σε άλλες παραγωγικές διαδικασίες, αυτό που σήμερα ονομάζουμε κυκλική οικονομία.

Κάτι το οποίο δεν ακούμε συχνά είναι ότι η κυκλική οικονομία σχετίζεται ελάχιστα με την ανακύκλωση ή, ορθότερα, η ανακύκλωση αποτελεί το προτελευταίο στάδιο επεξεργασίας των πρώτων υλών πριν φτάσουμε στην καύση τους για τη δημιουργία ενέργειας. Κάτι το οποίο επίσης δεν ακούμε συχνά είναι ότι στα πρώτα στάδια εφαρμογής της κυκλικής οικονομίας είναι η επέκταση του χρόνου ζωής του προϊόντος μέσω της επισκευής του, δηλαδή του χρόνου που αυτό παράγει χρησιμότητα πριν καταστεί μη λειτουργικό και αποτελέσει απόρριμμα. Υπό αυτή τη λογική, κυκλική οικονομία για παράδειγμα εφαρμόζει ένα συνεργείο αυτοκινήτων το οποίο χρησιμοποιεί μεταχειρισμένα ανταλλακτικά, επισκευάζει ένα αυτοκίνητο και παρατείνει τη διάρκεια ζωής του. Με την ίδια λογική κυκλική οικονομία εφαρμόζαν και άλλα επαγγέλματα που έχουν σχεδόν εκλείψει, όπως ο επισκευαστής ηλεκτρικών και ηλεκτρονικών συσκευών, η μοδίστρα και ο τσαγκάρης.

Το παραγωγικό μοντέλο που υιοθετήσαμε μεταπολεμικά οδήγησε σταδιακά στην εξάλειψη της επαναχρησιμοποίησης υλικών και της επισκευής προϊόντων, πρακτικές που ήταν ιδιαίτερα διαδεδομένες στο όχι και τόσο μακρινό παρελθόν. Το μεταπολεμικό οικονομικό μας μοντέλο, σαφώς επηρεασμένο από τα διδάγματα της κρίσης του 1929, βασίστηκε στην αύξηση της καταναλωτικής ζήτησης, κάτι το οποίο σταδιακά οδήγησε στον σχεδιασμό προϊόντων με μειωμένη διάρκεια ζωής, ενώ η μετατροπή της Κίνας σε παγκόσμιο εργοστάσιο παραγωγής φτηνών αλλά γρήγορα αναλώσιμων βιομηχανικών και τεχνολογικών προϊόντων έχει επιδεινώσει ακόμη περισσότερο την κατάσταση.

Δυστυχώς, μέχρι σήμερα δεν έχουν γίνει ουσιαστικά βήματα προς την επαναχρησιμοποίηση και την επισκευή, αλλά η προτεραιότητα, με μεγάλη ευθύνη της βιομηχανίας, εξακολουθεί να δίνεται στην ανακύκλωση, η οποία δεν είναι πάντα η πιο βιώσιμη επιλογή καθώς προϋποθέτει αφενός την αφοσίωση των καταναλωτών και αφετέρου συνεπάγεται την ανάληψη μεγάλων ποσών ενέργειας. Οι κατασκευάστριες εταιρείες, με ελάχιστες εξαιρέσεις, έχουν παραδοσιακά δείξει απροθυμία να σχεδιάσουν προϊόντα φιλικά προς την επισκευή υπό τον φόβο συρρίκνωσης της αγοράς τους. Παράλληλα, τα επίσημα δίκτυα επισκευών των βιομηχανιών συχνά ακολουθούν την πρακτική της μη επισκευής αλλά της αντικατάστασης του προϊόντος. Ως εκ τούτου οι μικροί ανεξάρτητοι επισκευαστές συναντούν μια σειρά από εμπόδια όπως:

■ Νομικά και θεσμικά εμπόδια που εμποδίζουν την

επισκευή, όπως π.χ. οι όροι παροχής εγγυήσεων από τις κατασκευάστριες εταιρείες και ζητήματα διανοητικής ιδιοκτησίας.

■ Τεχνικά εμπόδια που προέρχονται από την πολυπλοκότητα κατασκευής των προϊόντων, τα οποία σε αρκετές περιπτώσεις σχεδιάζονται εκουσίως ως μη επισκευάσιμα, και την έλλειψη ανταλλακτικών και τεχνικών εγχειριδίων.

■ Το υψηλό κόστος της επισκευής σε σχέση με την αγορά νέου προϊόντος συχνά την καθιστά μη συμφέρουσα επιλογή.

■ Οι προτιμήσεις και οι στάσεις των καταναλωτών είναι αρνητικά διακείμενες ως προς την επισκευή (αν και αυτό δείχνει να αλλάζει τελευταία).

Τα τελευταία χρόνια έχει ξεκινήσει στην Ευρώπη και τη Βόρεια Αμερική ένα κίνημα υποστήριξης της επισκευής των προϊόντων (Right to Repair). Ο αντίκτυπος της δράσης του κινήματος είναι σημαντικός δεδομένου ότι τον Οκτώβριο του 2019 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υιοθέτησε νέες προδιαγραφές όσον αφορά τον οικολογικό σχεδιασμό σε μια σειρά από καταναλωτικά αγαθά, εστιάζοντας στην αντιμετώπιση των εμποδίων στην επισκευή, όπως η πρόσβαση σε ανταλλακτικά και η παροχή πληροφορίας σχετικά με την επισκευή και συντήρησή τους. Επιπροσθέτως, έχουν τεθεί σε διαβούλευση συγκεκριμένες προτάσεις για την παροχή εγχειριδίων επισκευής από τις κατασκευάστριες εταιρείες, την υιοθέτηση ενός δείκτη επισκευασιμότητας των προϊόντων, την πρόσβαση σε ανταλλακτικά

και εργαλεία επισκευής και την επέκταση των εγγυήσεων των προϊόντων. Υπάρχει επίσης έντονη συζήτηση για γενναίες φοροαπαλλαγές σε δραστηριότητες επισκευών. Κάποιες χώρες έχουν ήδη λάβει συγκεκριμένα μέτρα, όπως για παράδειγμα η Σουηδία στην οποία εκπίπτει φορολογικά το 50% του εργασιακού κόστους των επισκευών, και η Αυστρία, όπου επιστρέφεται του 50% του εργασιακού κόστους των επισκευών έως 600€ ανά έτος.

Οι επισκευές, εκτός από τον θετικό τους αντίκτυπο στο περιβάλλον, έχουν και σημαντική θετική συνεισφορά σε οικονομίες όπως η ελληνική που χαρακτηρίζονται από αναλογικά υψηλό επίπεδο κατανάλωσης, χαμηλό επίπεδο μεταποιητικής παραγωγής και επενδύσεων και ένα αντίστοιχα μεγάλο βάρος του τριτογενή τομέα. Σε μια τέτοια οικονομία η άνθηση των επισκευών θα μπορούσε να έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση της προστιθέμενης αξίας και τη βελτίωση του εμπορικού ισοζυγίου. Δεδομένου δε ότι οι επισκευαστικές δραστηριότητες γίνονται κατά βάση από μικρές επιχειρήσεις, το όφελος σε μια οικονομία όπως η ελληνική θα είναι πολλαπλό. Φυσικά, για να φτάσουμε εκεί πρέπει να πρώτα να αλλάξει ο σχεδιασμός των προϊόντων από τη βιομηχανία, κάτι το οποίο απαιτεί ριζοσπαστικές αποφάσεις σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ενώ παράλληλα θα πρέπει οι μικρές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στις επισκευές να αποκτήσουν την απαραίτητη τεχνογνωσία και τον εξοπλισμό.

Τα τελευταία χρόνια έχει ξεκινήσει ένα κίνημα υποστήριξης της επισκευής των προϊόντων. Ο αντίκτυπος της δράσης του κινήματος είναι σημαντικός δεδομένου ότι τον Οκτώβριο του 2019 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υιοθέτησε νέες προδιαγραφές όσον αφορά τον οικολογικό σχεδιασμό και την επισκευή μιας σειράς καταναλωτικών αγαθών

